

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

Italien – Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer: situationen per den 30 juni 2018

I. SAMMANFATTNING

Italien är ett demokratiskt samhälle och en rättsstat där de mänskliga rättigheterna överlag respekteras. Den italienska konstitutionen innehåller ett starkt skydd för mänskliga och medborgerliga rättigheter. Det senaste parlamentsvalet i mars 2018 bedöms ha skett i enlighet med de demokratiska principerna.

Trots åtskilliga reformer präglas det italienska rättssystemet av ineffektivitet och juridiska processer kan pågå i flera år. Italien har gjort framsteg vad gäller korruptionsbekämpning genom att vidta flera lagstiftningsåtgärder i preventivt syfte.

Under 2017 infördes tortyrbrottet i den italienska strafflagen men definitionen lever inte upp till internationella standarder. Överbeläggningar i fängelser förekommer.

Skillnaden i sysselsättningsgrad mellan kvinnor och män är stor och ungdomsarbetslösheten är hög. Hälsotillståndet är gott och Italien är ett av länderna i världen med längst medellivslängd. Andelen elever som fullföljer skolgången ligger under EU-genomsnittet.

Kvinnor är underrepresenterade i både det politiska och offentliga livet och förekomsten av könsrelaterat våld är hög. Det finns en laglig rätt till abort men 70 procent av läkare använder sig av den så kallade samvetsklausulen för att vägra utföra ingreppet.

Den italienska lagen tillåter registrerat partnerskap för samkönade par, men de har inte rätt att adoptera.

Romernas situation har särskilt uppmärksammats vad gäller de tvångsförflyttningar och de hatbrott som de utsätts för.

Sedan 2014 har inflödet av migranter varit stort och mer än en halv miljon människor har kommit till Italien. En del vidtagna åtgärder under 2017 har lett till en markant nedgång av antalet ankommande migranter, bland annat ett samarbetsavtal mellan Italien och Libyen.

II. RÄTTSSSTATENS PRINCIPER

Det italienska rättsväsendet bygger på lagfästa regler. Domare och åklagare är självständiga och verkar oberoende i förhållande till den lagstiftande och verkställande makten. Rättssystemet är uppbyggt av allmänna domstolar i första instans som hanterar tvistemål och brottmål, appellationsdomstolar som hanterar överklaganden samt Högsta domstolen som har allmän behörighet och vars domar är prejudicerande. Myndighetsbeslut överklagas till förvaltningsrätten (*Tribunale amministrativo regionale*). Det finns en förvaltningsdomstol i varje region i landet, totalt 20 stycken. Högsta förvaltningsdomstolen (*Consiglio di Stato*) är överinstans, vilken också verkar som rådgivande organ till regeringen. Italien har en konstitutionsdomstol vars uppgift är att granska att lagar och förordningar utformas i överensstämmelse med den italienska konstitutionen. Det finns också militärdomstolar som dömer i mål som rör de italienska väpnade styrkorna.

Domare utses efter en nationell examination. Disciplinära förfaranden mot domare och åklagare kan endast inledas av Justitieministeriet eller Riksåklagaren i Italiens högsta domstol och en domare kan inte avskedas eller straffas utan att ärendet först granskats av domarkårens högsta råd. Klagomål på rättsväsendet kan framföras till Justitieministeriet, vilket i sin tur kan föra klagomålet vidare till ett inspektionsorgan (*Ispettorato generale*) för utredning. Det är ett tillsynsorgan som gör regelbundna kontroller av domarkåren och tillser att rättssystemet fungerar väl i sin helhet.

I Italien finns ingen nationell ombudsman, istället finns ett nätverk av ombudsmän på regional nivå till vilken alla medborgare kan framföra klagomål vid felaktig behandling av statliga, regionala eller lokala myndigheter. Ombudsmännen värnar medborgarnas rättigheter i förhållande till den offentliga förvaltningen och att myndigheterna följer principerna om opartiskhet, effektivitet, transparens och rättvisa. Ombudsmännen har ingen rätt att ändra myndighetsbeslut utan kan endast föra en dialog med myndigheten å medborgarens vägnar.

Italien har en antikorrupsionsmyndighet (ANAC) vars uppdrag är att förebygga korruption. ANAC har antagit en nationell handlingsplan som identifierar potentiella risker för korruption och ger riktlinjer åt myndigheterna om hur dessa risker bör avvärjas. Myndigheterna är sedan skyldiga att upprätta en egen plan som visar hur dessa risker konkret hanteras.

I *Transparency International's* index över upplevd korruption 2017 placerar sig Italien på plats 54 (2016 plats 60) av 168 länder i världen, med värdet 50/100. Av *Transparency International's* rapport framgår att korruption är särskilt utbrett inom politiken, vid offentliga upphandlingar och inom offentlig sektor. Enligt organisationen har Italien gjort vissa framsteg i arbetet mot korruption eftersom flera relevanta lagstiftningsåtgärder har vidtagits. Italien har infört nya regler om offentliga upphandlingar och har förstärkt reglerna om penningtvätt. Under 2017 antogs en lag om särskilt skydd mot repressalier för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden på arbetsplatsen.

Enligt *World Justice Project Rule of Law Index* 2017–2018 rankas Italien på plats 31 av 113 länder med värdet 0,65. Förekomsten av korruption inom den offentliga sektorn har minskat. Effektiviteten i civilrättsliga processer är fortsatt eftersatt enligt det regionala index som avser delar av EU, EFTA och Nordamerika, där Italien rankas på plats 23 av 24. Sedan 2016 har Italien utvidgat sin lagstiftning om tillgång till allmänna handlingar som numera riktar sig till alla medborgare. Rätten var tidigare begränsad till personer som var parter i ett visst myndighetsärende. FN:s kommitté för mänskliga rättigheter råder Italien att förstärka genomförandet av lagen genom fastställandet av tydligare sanktioner mot myndigheter som inte ger en godtagbarmotivering när en begäran avslås.

Enligt lag har parlamentariker en skyldighet att öppet redovisa sina tillgångar och inkomster på parlamentets hemsida.

Rättssäkerhet

Den italienska konstitutionen garanterar rätten till en rättvis rättegång. Rättsprocesserna kan dock pågå i flera år, vilket har lett till att Europadomstolen har fällt Italien åtskilliga gånger för att ha brustit i sina åtaganden om att avgöra mål inom skälig tid. Enligt Justitieministeriet var genomsnittslängden för att avgöra en tvistemålsprocess nästan tre år och cirka två år för en brottmålsprocess under 2016. Enligt italiensk lag är de som inte har fått ett mål avgjort inom skälig tid berättigade till skadestånd. FN:s kommitté för mänskliga rättigheter uttrycker oro över den begränsade tillgången till rättshjälp.

Straffrihet och ansvarsutkrävande

Enligt den italienska strafflagen kan brott preskriberas efter en viss tid. Följden av fördröjda förundersökningar samt långa rättsprocesser har ibland lett till att preskriptionstiden hunnit träda i kraft och gärningsmännen därför har kunnat undgå straff.

Europadomstolen har i flera mål fällt Italien för att inte ha skyddat individens grundläggande rättigheter på grund av att brott preskriberas, som en följd av långa rättsprocesser. I två kända fall från oktober 2017, *Blair m.fl. mot Italien* och *Azzolina m.fl. mot Italien*, hade sökanden hållits i förvar mellan den 20–22 juli 2001 till följd av demonstrationerna i samband med G8-toppmötet i Genua. Under dessa tre dagar hade sökanden blivit utsatta för våld av polisen. Poliserna blev inte dömda på grund av att de brott som de hade begått hade preskriberats till följd av en lång och ineffektiv utredning. Under 2017 antogs en lag som förlänger preskriptionstiden, vilken dock har kritiserats av domarkåren och jurister som menar på att det finns risk att processerna fördröjs ytterligare.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Italien är en republik med ett parlamentariskt styrelseskick. Det råder politisk pluralism med ett flerpartisystem i landet. Parlamentet består av

två kamrar, senaten och deputeradekammaren (315 respektive 630 ledamöter), vars ledamöter väljs för en mandatperiod av fem år i allmänna val. Alla lagar som antas måste godkännas av båda kamrarna.

Parlamentet och regionala representanter utser en president med ett sjuårigt mandat. Presidentens uppgifter är till stor del formella, men har politiska inslag. Presidenten utser premiärministern som är ordförande i regeringen efter konsultation med ledarna för de politiska partierna i parlamentet. Presidenten utnämner därefter medlemmarna i regeringen på förslag av premiärministern.

Åldersgränsen för att rösta i allmänna val är 18 år för val till deputeradekammaren och 25 år för val till senaten. Efter det senaste parlamentsvalet i mars 2018 uppgav Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) att valet skett i enlighet med de demokratiska principerna där väljarna har kunnat bilda sig en egen uppfattning och rösta fritt. Valdeltagandet var cirka 73 procent för båda kamrarna vilket har registrerats som den lägsta siffran sedan allmän rösträtt infördes.

Under 2017 antogs en ny vallag, den så kallade *Rosatellum*, som innebär att 37 procent av platserna i parlamentets båda kamrar tillsätts genom enkel majoritet i ensamvalkretsar medan 61 procent fördelas enligt ett proportionellt valsystem. De övriga platserna tillsätts genom röster från italienare utomlands. I den nuvarande regeringen är fem av 18 ministrar kvinnor. Den nya vallagen innehåller också kvoteringsregler för att främja en mer balanserad könsfördelning i parlamentet. Enligt lagen får antalet parlamentariker av samma kön inte överstiga 60 procent. Trots detta är andelen kvinnliga parlamentariker endast 34 procent.

De inhemska minoritetsgrupperna identifieras genom sina språk och dialekter och är väl integrerade. I allmänhet råder öppenhet och tolerans gentemot minoritetsgrupperna både i det politiska och vardagliga livet. Partier som företräder språkliga minoriteter kan få plats i parlamentet om de får 20 procent av rösterna i sina valkretsar. Exempelvis har det Sydtyrolska folkpartiet tre representanter i deputeradekammaren och tre i senaten. Frågor som rör etniska minoriteters rättigheter berörs i relativ liten utsträckning i den nationella och lokala politiken.

Det civila samhällets utrymme

Italien har en rik flora av civilsamhällesorganisationer. De består främst av organisationer som bland annat deltar i medborgerlig aktivism och försvarar medborgerliga rättigheter, kyrkliga organisationer, kulturorganisationer, fackföreningar och övriga organisationer för arbetstagare och arbetsgivare. Civilsamhällesorganisationer möter inga juridiska hinder i fråga om registrering och kan i övrigt bedriva sin verksamhet fritt. Under 2016 tillkom en lag som innehåller regler om skattebefrielse och ekonomiskt stöd för det civila samhället i syfte att ytterligare underlätta möjligheterna till etablering.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

I juli 2017 infördes tortyrbrottet i den italienska strafflagen. FN:s kommitté mot tortyr har dock funnit tortyrdefinitionen i den italienska lagtexten ofullständig, eftersom den inte definierar vem som ska anses vara förövare. Bestämmelsen anger inte heller syftet bakom användningen av tortyr, exempelvis erhålla information, ett erkännande eller för att straffa offret. Våldet och hotet måste dessutom upprepas flera gånger innan tortyrbrottet blir tillämpligt. Kommittén har bedömt att den generella definitionen strider mot konventionens syfte som ämnar motverka fall där staten missbrukar sin makt gentemot den enskilde. Lagen innehåller även en preskriptionstid på 18 år, vilken enligt kommittén bör tas bort i syfte att minimera risken för straffrihet.

Överbeläggningar i fängelser förekommer. Under hösten 2017 uppgick antalet interner till mer än 57 000 mot en totalkapacitet på knappt 51 000. 35 procent utgjordes av personer som satt häktade i väntan på domstolsbeslut. Europarådets kommitté för förhindrande av tortyr har i sin senaste besöksrapport angett att flera interner har vittnat om fysisk misshandel i de italienska fängelserna. Kommittén har även konstaterat att det råder dåliga förhållanden på vissa anstalter, främst på grund av platsbrist. Samtidigt framhåller kommittén systemet *dynamic surveillance*, vilket innebär att interner får spendera minst åtta timmar per dag utanför sina celler, som ett framsteg.

Italien har en särskild bestämmelse i lagen om kriminalvårdssystemet som innebär hårdare inskränkningar för intagna som har begått grövre brott. Konstitutionsdomstolen har genom ett domstolsbeslut underlättat de intagnas rätt till försvar men FN:s kommitté mot tortyr uttrycker oro över att det fortfarande råder restriktioner kring kontakten med andra interner och med omvärlden, särskilt med anhöriga.

Enligt statistik från organisationen *Ristretti Orizzonti* har 52 fall av självmord i fängelse ägt rum under 2017. Självmordsförsöken har beräknats vara runt 1 000.

Många av de migranter som ankommer till Italien har utsatts för människohandel på vägen till Europa. Exempelvis uppskattas att cirka 75 procent av de nigerianska kvinnor och flickor som ankom till Italien 2017 blev utsatta för människohandel. Italien har antagit en nationell handlingsplan i syfte att bekämpa människohandel (2016–2018) men FN:s kommitté mot tortyr anser att implementeringen bör intensifieras. FN:s kommitté för avskaffande av diskriminering av kvinnor uttrycker oro över förekomsten av människohandel med kvinnor och flickor. Oron avser i synnerhet de som tvingas in i prostitution och avsaknaden av nationella åtgärder för att stödja de som vill lämna prostitutionen. Organiserad sexhandel är förbjuden, men det är i övrigt inte olagligt att köpa och sälja sex.

Dödsstraff

Enligt konstitutionen är dödsstraff förbjudet.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Enligt den italienska konstitutionen är rätten till frihet okränkbar och varje form av frihetsberövande ska ha stöd i lag. Även rätten att fritt röra sig inom landet garanteras av konstitutionen. Endast hälsovård och säkerhetsskäl kan motivera en inskränkning. Under 2016 etablerades en nationell myndighet som skyddar frihetsberövades rättigheter (*Garante Nazionale*).

En utländsk medborgare som trotsar ett utvisningsbeslut kan frihetsberövas. Även om Italien har reducerat den högsta tillåtna längden

från 18 månader till 90 dagar, anser FN:s kommitté mot tortyr att perioden bör minskas ytterligare och att lagen endast bör tillämpas i undantagsfall.

Enligt konstitutionen är påtvingade försvinnanden förbjudet. Inga trovärdiga uppgifter om påtvingade försvinnanden är kända.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Den italienska konstitutionen garanterar yttrande-, press-och informationsfrihet. Förtal är kriminaliserat med tre års fängelse som påföljd. Straffet är högre om offret är en politiker eller offentlig tjänsteman.

Europadomstolen fastslog i en dom från 2013, *Belpietro mot Italien*, att den italienska lagstiftningen om förtal står i strid med rätten till yttrandefrihet. Den italienska strafflagen kriminaliserar även hädelse och FN:s kommitté för mänskliga rättigheter har rekommenderat Italien att ta bort hädelse ur brottskatalogen och begränsa tillämpningsområdet för förtal till endast grova fall.

De traditionella nyhetsmedierna har en stark ställning i Italien och det finns ett stort utbud av tryckt dagspress, tidningar och magasin med flera olika inriktningar i vilka det råder fri åsiktsbildning. Den italienska marknaden domineras av två framstående mediegrupper, den privata *Mediaset* och den statliga *Radiotelevisione Italiana* (RAI). Dessa grupper övervakas av tillsynsmyndigheten för kommunikationssektorn (AGCOM) som bland annat ser till att lagen om likabehandling (*par condicio*) följs under valkampanjen. Lagen innebär att alla kandidater ska få lika stort utrymme i medierna. Tillsynsmyndigheten består av fem medlemmar som är politiskt valda, vilket har kritiserats av OSSE som uppmanar till en större självständighet för att öka neutraliteten.

I *Reportrar utan gränser* pressfrihetsindex 2018 rankas Italien på plats 46 av 181 i världen, med ett värde på 24,12. Detta är en förbättring från 2017 då Italien placerade sig på plats 52. Organisationen noterar problem med bland annat fysiska och verbala hot mot journalister, framför allt de som rapporterar om korruption och organiserad brottlighet. Problemet beskrivs av organisationen som växande, särskilt i de södra delarna av

landet, och det rapporteras om att tio journalister får polisskydd dygnet runt på grund av dödshot.

Under 2017 inrättades ett nationellt samordningscenter för skydd av pressfrihet. Centret har av Unesco beskrivits som det första konkreta steget i Västeuropa i syfte att minimera risken att personer som attackerar journalister undgår straffansvar.

Tillgången till internet är oinskränkt och enligt *Freedom House* använder 65 procent av befolkningen internet.

Rätten till mötes- och föreningsfrihet

För italienska medborgare råder mötes- och föreningsfrihet samt frihet att bilda och ansluta sig till sociala och politiska organisationer. För att bli erkända måste föreningar registreras i ett behörigt register men processen är komplex och dyr. En ny lag som godkändes 2016 ämnar förenkla registreringsförfarandet.

Det råder även frihet att organisera och delta i demonstrationer. Säkerhetsstyrkor kan avbryta en demonstration av säkerhetsskäl. FN:s kommitté mot tortyr har uttryckt oro över att det i något fall har förekommit konflikter mellan demonstranter och säkerhetsstyrkorna där de senare har använt mer våld än vad som var nödvändigt.

Religions- och övertygelsefrihet

Religionsfriheten är garanterad i den italienska konstitutionen och respekteras även i praktiken. Det finns ingen officiell statsreligion i Italien men katolicismen är dominerande. För att ett trossamfund ska kunna erhålla statligt bidrag måste det vara godkänt av parlamentet. Enligt systemet "*Otto per mille*" avsätts åtta promille av inkomstskatten till den katolska kyrkan eller till ett annat trossamfund som skattebetalaren valt att ange i sin deklaration. Den katolska kyrkan erhåller cirka 80 procent av de bidrag som utbetalas till trossamfunden.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Rätten till arbete, rättvisa arbetsvillkor och relaterade frågor

Italien har ratificerat ILO:s åtta kärnkonventioner och landet har en stark arbetsrätt. En lagstadgad minimilön för arbetstagare finns inte, men är för den större delen av arbetstagarna (cirka 85 procent) reglerad i kollektivavtal. En diskussion om att införa en lagstadgad minimilön har pågått länge. De stora fackföreningarna redovisade 2017 en anslutningsgrad på cirka 11 miljoner personer. Medlemstalen minskar och sedan 2015 har de stora fackföreningarna redovisat ett tapp på cirka 500 000 medlemmar. Konstitutionen garanterar rätten att strejka, men inskränkningar i lag finns för arbetstagare från vissa samhällsviktiga sektorer som exempelvis transport, sjukvård och lokalvård.

Enligt det nationella statistikcentret (ISTAT) låg arbetslösheten på 11,2 procent under 2017 (kvinnor 12,4 procent och män 10,3 procent). Ungdomsarbetslösheten har sjunkit från 39 till 31 procent men den är fortfarande bland de högsta i Europa. Arbetstillfällena ökar men främst i form av visstidsanställningar. I budgetlagen 2018 finns förslag för att öka sysselsättningen bland ungdomar exempelvis genom halvering av sociala avgifter för nyanställda under en viss ålder.

Antalet kvinnor som förvärvsarbetar är lågt. Under 2017 uppgick förvärvsfrekvensen för kvinnor i arbetsför ålder (15–64) till cirka 49 procent i jämförelse med cirka 67 procent för män. För kvinnor är det den högsta siffran hittills men fortfarande under EU-genomsnittet. FN:s kommitté för avskaffande av diskriminering av kvinnor har rapporterat att arbetslösheten är som högst bland unga och högutbildade kvinnor i de södra delarna. Enligt italienska yrkesinspektionen lämnar 80 procent av italienska kvinnor med barn sitt arbete, varav 40 procent uppger svårigheterna med att förena arbete med familj som anledning. I syfte att behålla kvinnorna på arbetsmarknaden har Italien infört kontantförmåner, som exempelvis födelsebonusar, men dessa bedöms inte få avsedd effekt enligt EU-kommissionens årsrapport.

Kvinnor har fem månaders obligatorisk föräldraledighet med 80 procent av lönen, varav minst en månad måste tas ut före barnets födsel. Män har fyra dagars obligatorisk föräldraledighet. Föräldrarna har därutöver rätt

till tio månaders föräldraledighet då den föräldralediga erhåller 30 procent av lönen. Då mannen oftast har högre lön är det vanligast att kvinnan, som tjänar mindre, stannar hemma med barnen. 18 procent av föräldraledigheten tas ut av män.

Enligt en undersökning gjord av det italienska socioekonomiska forskningscentret (CENSIS) som avser perioden 2012–2015 arbetar 3,3 miljoner personer inom den informella sektorn, som är störst i de södra delarna av landet. Under 2016 antogs en lag som ämnar bekämpa svartarbete inom jordbrukssektorn.

Italien har åtagit sig att följa såväl OECD:s riktlinjer för multinationella företag som FN:s ramverk och vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter. Många italienska företag har anslutit sig till FN-nätverket Global Compact. Arbetsgivarorganisationen *Confindustria* lanserade i början av 2018 ett manifest i syfte att förbättra CSR-arbetet inom industrin. Uppföljningen av OECD:s riktlinjer görs av den nationella kontaktpunkten *PCN Italia*.

Rätten till bästa uppnåeliga fysiska och mentala hälsa

Den italienska sjukvården hade före finanskrisen mycket förmånliga villkor, men i samband med de nedskärningar som gjordes 2011 avgiftsbelades läkarbesök och sjukhusvård. Akutsjukvård är fortfarande avgiftsfri. Enligt EU-kommissionens årsrapport om Italien bedöms sjukvården vara kostnadseffektiv men det rapporteras även om svårigheter för italienska medborgare att få tillgång till vård på grund av ekonomiska begränsningar. En del medborgare söker privatvård på grund av långa väntetider, särskilt i de södra delarna. Rätten till lika tillgång till vård äventyras av regionala skillnader vad gäller kvalitet och organisation.

Enligt ISTAT är genomsnittslivslängden i Italien 82 år (81 för män och 85 för kvinnor). Det föds få barn i Italien. År 2016 föddes i genomsnitt 1,34 barn per kvinna. Barnafödseln har sjunkit sedan 2010 då fertiliteten låg på 1,46. Det låga födelsetalet förklaras delvis av ekonomiska skäl, i ljuset av finanskrisen, och en ineffektiv familjepolitik. Enligt den senaste publicerade statistiken från 2015 dör fyra kvinnor i samband med graviditet eller födsel per 100 000 levande födda barn, jämfört med EU genomsnittet åtta. Antalet barn som dör innan fem års ålder var enligt

statistik från 2015 tre per 1 000 levande födda barn, vilket är under EU genomsnittet på 3,6.

Hälsovårdsministeriet har rapporterat att antalet genomförda aborter fortsätter att minska och under 2016 genomfördes 85 000 aborter. Användningen av samvetsklausulen, som ger läkare möjlighet att vägra att utföra aborter, har ökat från 59 procent år 2005 till 70 procent år 2016. I de södra delarna har upp till 90 procent av läkarna använt sig av klausulen. Under 2016 uttryckte europeiska kommittén för sociala rättigheter kritik för att italienska kvinnor möter betydande hinder för att genomgå en abort. FN:s kommitté för mänskliga rättigheter uttrycker oro för den höga siffran olagliga aborter.

Tidigare har det krävts ett läkarintyg för att köpa akutpiller men sedan 2015 kan den som är myndig köpa pillren. Preventivmedel finns att köpa på apotek och matbutiker. Det finns ingen lag som reglerar sex- och samlevnadsundervisning i skolan. Den katolska kyrkan och vissa politiska grupper har historiskt sett varit emot införandet av sådan undervisning. Idag kan varje enskild skola bestämma om sex- och samlevnadsundervisning ska ingå i undervisningen. Vissa frivilligorganisationer erbjuder undervisning och information.

Rätten till utbildning

Rätten till utbildning är garanterad i den italienska konstitutionen och skolgång i tio år är obligatorisk för alla barn. Skolgången är avgiftsfri och alla skolor är statligt kontrollerade med läroplaner som fastställs av Utbildningsministeriet. Privata alternativ finns. Statliga universitet är öppna för alla studenter med en gymnasieexamen, mot en avgift på cirka 1 000 euro per år, beroende på utbildningsval. Enligt den senaste rapporten från EU-kommissionen bedöms kvaliteten på skolan som god men regionala skillnader finns. Antalet elever som inte fullföljer skolgången (13,8 procent) ligger fortfarande över EU-genomsnittet (10,7 procent) och andelen som inte fullföljer är särskilt hög bland utlandsfödda (30 procent). Utbildning på avancerad nivå beskrivs vara underfinansierad. Under 2017 antogs en lag i syfte att främja integration i skolan för barn med funktionsnedsättning.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet

Levnadsstandarden är generellt sett hög i Italien men det finns regionala skillnader mellan den norra och södra delen. Finanskrisen ledde till att fattigdomen ökade, särskilt bland barn, personer med visstidsanställning och invandrare. I september 2017 upprättades en plan som avser ge ekonomiskt stöd samt underlätta integrationsprocessen i samhället för de som lever i fattigdom. Den bidrar även till att förstärka tillhandahållandet av sociala tjänster. Enligt ISTAT levde 2017 strax över fem miljoner personer (8,4 procent av befolkningen) i absolut fattigdom. I UNDP:s index för mänsklig utveckling 2017 placerar sig Italien på plats 28 med värdet 0,88 vilket är under genomsnittet bland OECD-länderna (0,895).

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

Den italienska konstitutionen anger att kvinnor och män har samma rättigheter. Detta återspeglas inte alltid i praktiken. Landet har vidtagit lagstiftningsåtgärder i syfte att öka kvinnors deltagande i det politiska och offentliga livet genom införandet av bland annat obligatoriska kvoter för nationella, regionala och europeiska val samt styrelseposter i statsägda bolag. Systemet har lett till en faktisk ökning av antalet kvinnor i det nationella parlamentet (34 procent), regionala förvaltningen (35 procent) och Europaparlamentet (39 procent). Trots framstegen är kvinnor fortfarande underrepresenterade på politiska poster samt inom rättsväsendet.

Synen på kvinnors roll är traditionell och påverkas av att italienska män tar ut en låg andel av föräldraledigheten och svårigheterna för kvinnor att återvända till arbetsmarknaden efter familjebildning. Den senaste rapporten från ISTAT visar samtidigt att den traditionella synen på kvinnans roll inte längre är lika etablerad bland de yngre generationerna.

FN:s kommitté för avskaffandet av diskriminering av kvinnor uttrycker oro över den höga förekomsten av våld mot kvinnor i landet och det låga antalet åtal och fällande domar för mord, våld och sexuella övergrepp mot kvinnor. Enligt statistik från ISTAT har 31 procent av kvinnor mellan 16–70 år blivit utsatta för våld.

Barnets rättigheter

Barnaga i skolan är olagligt och Högsta domstolen förbjöd 1996 allt våld i samband med barnuppfostran. Det finns däremot ingen lag som uttryckligen förbjuder barnaga i hemmet.

Lägsta åldern för att ingå äktenskap är 18 år men undantag kan förekomma om man har fyllt 16 år och domstolen godkänner vigseln. Under 2017 publicerade organisationen *Associazione 21 Luglio* en rapport som visar att många underåriga flickor har ingått äktenskap i Roms ekonomiskt utsatta områden. Organisationen har kartlagt 71 äktenskap, och 72 procent av dessa avsåg flickor mellan 16–17 år.

Straffbarhetsåldern är 14 år och det finns specialdomstolar som dömer i frågor som berör barn. Domarna är barnrättsexperten vilket ökar tillvaratagandet av barnets bästa. Det finns sammanlagt 16 ungdomsfängelser och där förhållandena rapporteras vara goda. Lagen om kriminalvårdssystemet för vuxna gäller även för unga interner men konstitutionsdomstolen har i flera domslut anförts att vissa delar av lagen inte är tillämpliga för barn. Under 2017 infördes därför särregler för barn i samma lag.

Det finns en nationell Barnombudsman vars syfte är att tillvarata barns rättigheter i landet.

Enligt organisationen *Rädda barnen* lever ett av tio barn i fattigdom i Italien. Den svåra ekonomiska ställningen leder i sin tur till att dessa barn har svårt att utbilda sig och få det stöd som krävs.

Italien har ej allmän värnplikt. Personer under 18 får inte ta värvning i armén.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Vad gäller rättigheter för olika minoritetsgrupper innehar regioner med traditionella minoriteter såsom fransktalande i Valle d'Aosta, tysktalande i Trentino-Alto Adige och slovensktalande i Friuli-Venezia Giulia en särskild autonom status, vilket innebär att minoritetsspråken används i den offentliga administrationen. För de två förstnämnda innebär det även

att undervisning i offentlig skola erbjuds på respektive språk, medan slovenska erbjuds i vissa skolor i den sistnämnda regionen.

FN:s kommitté för avskaffandet av rasdiskriminering har uttryckt oro över att Italien inte tydliggjort vad diskrimineringsgrunden ras (som finns både i konstitutionen och diskrimineringslagen) innebär. Hudfärg, nationalitet och etnicitet nämns inte uttryckligen. Italien har ett nationellt kontor för bekämpning av rasdiskriminering (UNAR). Kommittén uppmanar Italien att ge kontoret större självständighet. En enhet inom polismyndigheten som bevakar och rapporterar om diskrimineringsbrott (OSCAD) har rapporterat om 1 036 diskrimineringsbrott under 2017, varav 60 procent grundades på etnicitet.

Associazione 21 Luglio rapporterade att det under 2017 fanns 120 000–180 000 romer i Italien, varav 26 000 är i akut behov av bostad. De flesta bor i 148 anvisade slumområden som är utspridda i 87 kommuner runt om i landet. FN:s kommitté för mänskliga rättigheter har uttryckt oro över de tvångsförflyttningar som genomförs och att kommuner bygger segregerade områden endast för romer. Under 2017 uppskattades 230 tvångsförflyttningar ha ägt rum, oftast utan förvarning och förslag på alternativa boenden. Enligt *Associazione 21 Luglio* har 182 fall av hatbrott mot romer registrerats under 2017.

I maj 2018 skickade FN:s kommitté för avskaffande av rasdiskriminering ett brev till italienska regeringen om brist på statistik om antalet åtal och fällande domar för människor som begår hatbrott. Kommittén har även uttryckt oro över att det finns en bestämmelse i konstitutionen som gör parlamentsledamöter immuna för sina uttalanden under tjänsteutövning, inklusive sådana som kan betecknas som hatbrott.

Hbtq-personers åtnjutande av mänskliga rättigheter

Sexuell läggning och könsidentitet anges inte uttryckligen bland diskrimineringsgrunderna i den italienska diskrimineringslagen. Ett förslag till förändring blev godkänt av deputeradekammaren 2013 men behandlades aldrig vidare i senaten.

Under 2016 godkände det italienska parlamentet en lag som tillåter registrerade partnerskap för samkönade par. FN:s kommitté för

mänskliga rättigheter uttrycker oro över att lagen inte tillåter adoption eller rätten att vara vårdnadshavare till varandras barn. Lagen ger inte fullständigt skydd åt barn som bor med samkönade par. Även om lagen inte tillåter adoption av varandras barn har en utveckling skett genom domstolspraxis. En prejudicerande dom från Högsta domstolen från 2016 har gett ett samkönat par rätt att adoptera ett gemensamt barn som har tillkommit genom konstgjord befruktning. Enligt domstolen ligger barnets bästa till grund i sådana avvägningar.

Gay Help Line, som drivs av *Gay Center*, är en telefonservice som erbjuder hjälp till personer som blivit utsatta för hatbrott på grund av sexuell läggning. Sedan telefonlinjen öppnades 2006 har 220 000 personer vänt sig till den. I Italien finns även organisationen *Arcigay* som arbetar med hbtq-personers rättigheter representerad över hela landet.

Det finns ett rättsligt skydd för transpersoner vad gäller namnändring och könskorrigering. Italien avskaffade tvångssterilisering vid könskorrigering 2015. *Arcigay* arbetar kontinuerligt för att förbättra transpersoners rättigheter, bland annat genom ett nationellt nätverk för transpersoner.

Flyktingars och migranternas rättigheter

Italiens långa kuststräckor och närheten till Afrika gör att många flyktingar och migranter försöker nå Europa via Italien. Sedan 2014 har mer än en halv miljon människor anlänt till Italien.

Olika åtgärder har vidtagits från italiensk sida på migrationsområdet som sedan juli 2017 lett till en markant nedgång vad gäller antalet ankommande. I genomsnitt ankom kring 3 500 människor varje månad juli 2017 till juni 2018, jämfört med kring 15 000 i månaden 2016.

Nedgången härleds bland annat till ett samarbetsavtal mellan Italien och Libyen från februari 2017, vars syfte är att motverka olaglig invandring, människohandel, smuggling och förstärka gränskontrollerna. Italien har bland annat givit stöd till libyska myndigheter och bidragit med utrustning och träning av den libyska kustbevakningen för arbetet att förhindra olaglig migration och utföra räddningsaktioner till havs. Avtalet har kritiserats av FN:s kommitté mot tortyr eftersom avtalet saknar en bestämmelse som understryker att förutsättningen för samarbetet är

respekten för mänskliga rättigheter, inklusive förbud mot tortyr. Bakgrunden till kritiken har varit rapportering om de svåra förhållanden som råder i center för migranter i Libyen.

I juli 2017 fattade Italien beslut om att upprätta en så kallad uppförandekod för frivilligorganisationer som är involverade i räddningsoperationer i Medelhavet. Koden innehåller vissa restriktioner som exempelvis förbud att träda in i libyskt vatten samt skyldighet att låta polisen stiga ombord på frivilligorganisationers båtar. I juni 2018 tog den nya italienska regeringen beslut om att frivilligorganisationers båtar inte får angöra italienska hamnar. Kritik har framförts mot Italiens beslut som ansetts vara i strid med havsrätten och internationella förpliktelser.

Ett flertal frivilligorganisationer har uttryckt stor oro för att räddningsoperationer på Medelhavet kraftigt minskat då möjligheterna att landstiga med migranter i Europa kraftigt kringskurits. Vidare har ett antal frivilligorganisationer liksom internationella organisationer uttryckt stor oro för migranternas situation i Libyen.

Vid ankomst till Italien sker identifiering och registrering av migranter vid så kallade *hotspots*. Under 2017 gjorde Europarådets kommitté för förhindrande av tortyr ett besök och konstaterade att förhållanden var bra och att inga uppgifter tydde på att våld förekom. Kommittén uttryckte dock oro kring avsaknaden av lagstöd för frihetsberövanden, eftersom förvaret kan dröja i flera veckor. Problemet har sin grund i att det är oklart vilken slags juridisk ställning en *hotspot* har. De används dels som första mottagningscentrum som bistår med vägledande information och hjälp för dem som har för avsikt att söka asyl, dels för identifiering och beslut om repatriering.

Under 2017 ankom cirka 16 000 ensamkommande barn till Italien. I april 2017 antogs en lag som har till syfte att stärka skyddet för ensamkommande barn. Enligt lagen ska barnen bo hos en fosterfamilj istället för ett barnhem och tilldelas en förmyndare. Lagen reglerar även ett mer enhetligt system för åldersbedömningar.

Antalet asylsökanden i Italien uppgick 2017 till 130 000, vilket är en ökning jämfört med 2016. I februari 2017 antogs en lag för att påskynda

asylförfarandena, minska möjligheten till överklagan av en avslagen begäran och påskynda utvisningsprocessen för de personer som fått avslag. FN:s kommitté mot tortyr har uttryckt oro över lagstiftningen och vill att Italien säkerställer att påskyndade processer inte sker på bekostnad av en grundlig bedömning från fall till fall.

Den nya italienska regeringen vill korta tiden för handläggning av asylansökningar, bland annat för att minska tiden som asylsökanden finns i mottagningscenter, och nya handläggartjänster har skapats för att påskynda processerna. Enligt den italienska utlänningslagen kan de som inte får flyktingstatus eller subsidiärt skydd fortfarande få skydd på grund av humanitära skäl. Rekvisitet är dock inte definierat, så det är oklart vad som omfattas. Den nya regeringen anser att rekvisitet bör skärpas.

I Italien är inresa och uppehålle utan tillstånd i landet kriminaliserat med böter vid överträdelse. Under 2014 förordade parlamentet att upphäva brottet genom ett dekret, men lagstiftningsåtgärder har ännu inte vidtagits. FN:s kommitté för mänskliga rättigheter uppmanar Italien att vidta implementeringsåtgärder.

I september 2017 antogs en integrationsplan för de som har rätt att stanna i Italien. Planen omfattar åtgärder som underlättar inträde på arbetsmarknaden, tillgång till vård och boende. Det understryks att italienska värderingar och grundläggande rättigheter ska respekteras.

Många menar sig se ett hårdnande klimat mot migranter och flyktingar i Italien. Enstaka våldsamma incidenter av rasistisk karaktär har inträffat och kort före valet i mars 2018 blev sex afrikanska män skadade i en skjutning av en högerextremist i Macerata.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Diskriminering mot personer med funktionsnedsättning är förbjudet enligt lag. FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning uttrycker oro över att arbetslösheten är hög inom denna grupp. I den stora jobbreformen som den tidigare regeringen genomförde, den så kallade *Jobs Act*, infördes ett krav på att företag med mer än 15 anställda måste anställa personer med funktionsnedsättning. Vad gäller levnadsförhållanden finns det regionala skillnader hur man

tillhandahåller assistans och en hög grad av fattigdom. Regionala skillnader kan även motiveras av bristen på en enhetlig definition av vad som anses vara en funktionsnedsättning vilket leder till att stöd ges på basis av skilda kriterier runt i landet.

Kommittén uttrycker även oro över att personer med psykisk funktionsnedsättning inte får lämpligt stöd för att utnyttja sin rösträtt. Konstitutionen begränsar rösträtten med hänsyn till ”civil oförmåga”, vilket står i strid med internationella standarder.

FN:s kommitté mot diskriminering av kvinnor har särskilt uppmärksammat att många kvinnor med funktionsnedsättning blir utsatta för våld.

VII. Exempel på svenskt och internationellt arbete rörande mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Italien

Sverige och Italien samarbetar inom flera internationella organisationer. Som exempel kan nämnas att länderna har arbetat nära varandra inom EU kring frågor om demokrati och rättsstatens principer. Under 2017 var både Sverige och Italien invalda som icke-permanenta medlemmar i FN:s säkerhetsråd. Länderna samarbetade nära inom mänskliga rättigheter och området kvinnor, fred och säkerhet.

Tre FN-organ; FAO, WFP och IFAD, har sina huvudkontor i Italien och Sverige arbetar aktivt för att få genomslag för svenska prioriteringar såsom miljö, klimat och jämställdhet. Flera andra internationella organisationer finns representerade i Italien. Framträdande aktörer på migrationsområdet är exempelvis UNCHR och IOM. Dessa samarbetar nära med civilsamhällesorganisationer som *Rädda barnen* och *Röda korset*.

I FN:s senaste universella granskningsmekanismen (UPR) gav Sverige rekommendationer till Italien som bland annat berörde ett heltäckande förbud mot barnaga och romernas situation.

VIII. Ratificering av centrala konventioner om mänskliga rättigheter

Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)* ratificerades år 1978. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt och det fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet ratificerades år 1978 respektive år 1995.

Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)* ratificerades år 1978. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt ratificerades år 2015.

Internationella konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, *International Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (ICERD)* ratificerades år 1976.

Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)* ratificerades år 1985. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt ratificerades år 2000.

Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, *Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)* ratificerades år 1989. Det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr ratificerades år 2013.

Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child (CRC)* ratificerades år 1991. Det tillhörande protokollet om barns indragning i väpnade konflikter ratificerades år 2002. Det tillhörande protokollet om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades år 2002.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)* ratificerades år 2009.

Internationella konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden, *International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances (ICED)* ratificerades år 2015.

1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning, *Convention Relating to the Status of Refugees (Refugee Convention)* ratificerades år 1954. Det tillhörande protokollet ratificerades år 1972.

Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen, *Rome Statute of the International Criminal Court (ICC)* ratificerades år 1999.

Regionala instrument

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, *The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (ECHR)* ratificerades år 1955.

Ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter, *Framework Convention for the protection of National Minorities*, ratificerades år 1997.

Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk, *European Charter for Regional or Minority Languages*, har inte ratificerats.

Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (Istanbulkonventionen), *Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*, ratificerades år 2013.